

FÖRENINGEN ÖSTERMALM

Stockholm den 13 februari 2015

Stockholms Stadsbyggnadskontor
Registrator
Box 8314
104 20 Stockholm

Remissvar på promemorian "Att tillgodose kulturvärden och utveckla stadsmiljön i områden av riksintresse", Dnr 2014-05980

Föreningen Östermalm har med stort intresse tagit del av denna skrift. Hur kulturhistoriska värden hanteras i stadsplanering och stadsutveckling hör till de frågor som föreningen och dess medlemmar är allra mest engagerade i. Vi har många gånger kunnat se hur viktiga kulturhistoriska värden i onödan gått förlorade när staden utvecklas. En storstad som Stockholm måste kunna utvecklas, men det är föreningens övertygelse att detta kan ske med större hänsyn till bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla miljöer än vad som ofta varit fallet.

I promemorian uttrycks en övergripande uppfattning som kan tolkas som att Stockholm kan och bör utvecklas med bevarande av kulturhistoriska värden, och att sådana värden är värdefulla inte bara ur historisk synpunkt utan också för Stockholms karaktär och att de därmed måste utgöra en grund för stadens fortsatta utveckling. Det är en uppfattning som Föreningen Östermalm gärna ansluter sig till.

Frågan är då hur denna övergripande uppfattning tillvaratas i fortsatt samhällsplanering och stadsutveckling. Här finns enligt föreningens uppfattning stora brister och det är därför mycket angeläget att förtydliga riktlinjer och förhållningssätt.

Den aktuella promemorian begränsar sig till att försöka förtydliga förhållningssätt till hur kulturhistoriska *riksintressen* ska tillvaratas i planeringen, alltså *inte kulturhistoriska värden generellt*, utan bara sådana som pekats ut som riksintressanta. Begreppet riksintresse är komplicerat och missförstås ofta. I promemorian redogörs utförligt för problematiken och för den diskussion som förts om begreppet och hur det tillämpas.

De kulturhistoriska värden som pekats ut som riksintressanta i Stockholm omfattar inte kulturhistoriska värden som helhet i staden. Detta är en av de saker som gör begreppet riksintresse så komplicerat. Föreningen Östermalm vill framhålla att om bevarandet av kulturhistoriska värden inskränks till enbart dem som definieras som riksintressanta finns stor risk att viktiga värden går till spillo för att de inte uppmärksammas i planeringen. Det ligger en stor fara i att ge riksintressena en särställning i planeringen av staden. Föreningen Östermalm hade gärna sett ett mer övergripande förhållningssätt där riksintressena redovisats tillsammans med andra kulturhistoriska intressen som är viktiga för stockholmarna och stadens besökare. En möjlighet kunde vara att utveckla Stockholms Byggnadsordning till ett sådant övergripande dokument. Nu riskerar frågan att splittras i ett flertal olika dokument och bli svåröverskådlig.

Ö FÖRENINGEN ÖSTERMALM

Föreningen Östermalm anser, medveten om den begränsning till riksintressen som promemorian har, att den ändå visar på en ganska intressant approach genom att försöka definiera olika *kulturhistoriska teman* och identifiera *värdekärnor*, d.v.s. områden där dessa teman är särskilt tydliga. Det är värdefullt i sig att teman och värdekärnor definieras. Det finns dock risker med en sådan metod. Om ett för staden viktigt kulturhistoriskt tema kopplas ihop med en värdekärna där detta tema avses bevaras finns risk att resten av staden utvecklas utan hänsyn till temats värden. Värdekärnan riskerar då att utvecklas till museum eller reservat för kulturhistoriska värden, i stället för att dessa värden får tjäna som en viktig grund för stadens utveckling som helhet. Stora värden utanför det som definierats som värdekärnor riskerar därmed att gå förlorade.

Att peka ut teman och värdekärnor är en sak, att tillvarata dem en annan. I promemorian redogörs för förhållningssätt till hur riksintressena ska tillvaratas i planeringen. Föreningen Östermalm anser att dessa förhållningssätt generellt är alltför allmänt hållna och oprecisa och lämnar alltför mycket öppet för tolkningar.

Det riksintresse som berör Östermalm är det som benämns *Stockholms innerstad med Djurgården*. Detta är indelat i nio olika teman och vi kan konstatera att Östermalm berörs i större eller mindre grad av i stort sett alla teman och de flesta typer av värdekärnor. I fortsättningen delger föreningen här sina synpunkter på dessa teman och värdekärnor uteslutande i den mån de har relevans för stadsdelen Östermalm.

Tema 1, Den äldre stenstaden. Som värdekärna pekas ut spåren av 1600-talets stadsplanestruktur och inom Östermalm nämns Storgatan. Vi vill påpeka att inte bara Storgatan utan stora delar av sydvästra Östermalm fortfarande är starkt präglade av 1600-talets stadsplanering. Det gäller särskilt området kring Nybrogatan, Sibyllegatan och Riddargatan, som också bör pekas ut som värdekärna.

Tema 2, Tidig bebyggelse på malmarna. Här pekas inga värdekärnor ut på Östermalm men vi vill påpeka att det finns en del tidig bebyggelse kvar, t ex några bostadshus med ursprung före 1800-talet i sydvästra delen av stadsdelen (bl. a. i kv. Järnlodet) och byggnader i västra delen av kv Krubban. Hedvig Eleonora kyrka, Armémuseum och Musikmuseet (f d Kronobageriet) utgör en ensemble av bebyggelse från tiden före 1800. Se även Tema 3.

Tema 3, Stockholm som sjöfarts-, militär och industristad. Östermalm är starkt präglad av detta tema vilket också framgår av promemorian. Dock har, märkligt nog, inga värdekärnor inom detta tema angetts inom stadsdelen. Armémuseum med Artillerigården, f.d. Kronobageriet (Stockholms första industribyggnad!), f.d. Svea Livgarde och Svea Artilleri (syns dock på bild i promemorian). Strandvägskajen. Värtan-Frihamnen är en levande hamn men har en hel del kulturhistoriskt intressanta miljöer. Alla dessa är särpräglade miljöer som måste betraktas som värdekärnor.

Tema 4, Stockholm blir storstad. Östermalm berörs av värdekärnorna 1800-talets stadsplanestruktur, Södra delen av Birger Jarlsgatan, Villastaden och Gasverket (skulle kunna hänföras till Tema 3). I promemorian konstateras att många byggnader förvanskats och kan ha förlorat sitt individuella kulturhistoriska värde men att "Vid prövning av åtgärder som berör den klassiska stenstaden ska därför betydelsen för stadsmiljön vara avgörande och inte den enskilda byggnadens kulturhistoriska klassificering." Det är ett viktigt ställningstagande som föreningen ansluter sig till.

Ö FÖRENINGEN ÖSTERMALM

Tema 5, 1900-talets bostadsområden. Värdekärnor i Östermalm är Lärkstaden, Diplomatstaden, Abessinien och Gärdet. Man skulle kunna överväga att lägga till Ekhagen, ett av få områden i Stockholm som är helt byggt i funktionalistisk stil och i stort sett opåverkat, och Lappkärrsberget, ett studentbostadsområde med enhetlig och tidstypisk 60-70-talsarkitektur.

Tema 7, Det moderna city. Området väster om Humlegårdsgatan/Sibyllegatan ingår i city men innehåller inga specifika värden inom temat Det moderna city om man med detta avser modernistiskt präglad citybebyggelse.

Tema 8, Det gröna Stockholm. Här nämns Humlegården och parklandskapet vid Brunnsviken som värdekärnor. Tessinparken ingår i värdekärnan Gärdet (Tema 5) men bör nämnas även här som ett unikt exempel på modernistiskt gestaltad park. Gustav Adolfsparken har ett specifikt värde som f.d. militärt område med Svea Livgardes garnisonskyrka och kan ingå här eller i Tema 3.

Tema 9, Stockholmska särdrag. Här nämns 1600-talets gaturegleringar och Lindhagenplanen som värdekärnor. De präglar båda starkt Östermalm. 1600-talsplaneringen karakteriserar den sydvästra delen och Lindhagenplanen övriga delar av Östermalms stenstad. Föreningen instämmer att de bör utgöra värdekärnor, se även våra synpunkter under Tema 1. Gärdet ingår i Tema 5 men bör nämnas också här som exempel på den modernistiskt planerade staden. Fronten mot vattenrummen är en annan värdekärna som pekas ut. Strandvägens bebyggelse anges inte men borde nämnas här. Under detta tema tas också frågan om hushöjder och påbyggnader upp. Vad gäller påbyggnader konstateras att de bör smälta in i taklandskapet och att stora glasade ytor bör undvikas. Föreningen instämmer i detta men konstaterar att det finns flera exempel när dessa principer inte följts. Till Stockholms särdrag hör att det är en i huvudsak låg stad med enstaka högre byggnader som blickfång. Föreningen anser att det är mycket angeläget att bevara detta särdrag. Frågan om höga hus är kontroversiell. Höga hus är vanliga i de flesta av världens storstäder och att en stad som Stockholm bevarar sin nuvarande silhuett med höga hus endast som blickfång och för att markera enstaka strategiska punkter är enligt föreningens uppfattning avgörande för stadens unicitet och framtida attraktionskraft.

Marianne Rietz, ordförande

Mats Perner, styrelseledamot